

Η ανυποταξία στρατιωτικού διοικητή σε πολιτική αρχή σύμφωνα με το άρθρο 260 ΠΚ *

Έννοια και στοιχεία του εγκλήματος

ΕΥΓΕΝΙΟΥ ΑΡ. ΓΙΑΡΕΝΗ
Ανακριτή του Στρατοδικείου Αθηνών

* Δημοσιεύθηκε στα **Ποινικά Χρονικά ΝΔ'** (2004), σελ. 104

Διάγραμμα

1. Εισαγωγικά.
2. Γενικές παρατηρήσεις.
 - 2.1 Η ανυποταξία στρατιωτικού διοικητή ως γνήσιο, σχετικά με την υπηρεσία, έγκλημα.
 - 2.2 Η ανυποταξία στρατιωτικού διοικητή ως γνήσιο έγκλημα παραλείψεως.
 - 2.3 Η ανυποταξία στρατιωτικού διοικητή ως έγκλημα βλάβης και όχι αφηρημένης διακινδύνευσης.
 - 2.4 Υποκείμενο (αυτουργός) και αντικείμενο (νομικό και υλικό) του εγκλήματος.
3. Τα στοιχεία του εγκλήματος.
 - 3.1 Αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος.
 - 3.1.1. Η ιδιότητα του δράστη.
 - 3.1.2. Η παράλειψη συγκέντρωσης και χρησιμοποίησης της ένοπλης (ή αστυνομικής) δύναμης.
 - 3.1.3. Η ύπαρξη νόμιμης πρόσκλησης από αρμόδια πολιτική αρχή.
 - 3.2 Υποκειμενική υπόσταση του εγκλήματος.
4. Ολοκληρωμένο έγκλημα, απόπειρα, συμμετοχή.

1. Εισαγωγικά

Στο άρθρο 260 ΠΚ τυποποιείται ως έγκλημα η παράλειψη στρατιωτικού διοικητή (ή αστυνομικού υπαλλήλου), να συγκεντρώσει και χρησιμοποιήσει την ένοπλη (ή αστυνομική) δύναμη που έχει υπό τις διαταγές του, όταν αρμόδια πολιτική αρχή τον καλέσει νόμιμα να το πράξει. Υποκείμενο του εγκλήματος μπορεί να είναι μόνο στρατιωτικός, αξιωματικός ή υπαξιωματικός, ο οποίος νομίμως διοικεί συγκεκριμένο στρατιωτικό τμήμα, όπως επίσης και οποιοσδήποτε αστυνομικός υπάλληλος ασχέτως βαθμού, ο οποίος ασκεί διοίκηση, εφόσον αδρανήσει σε νόμιμη πρόσκληση αρμόδιας πολιτικής (δικαστικής ή διοικητικής) αρχής, όταν δηλαδή παραλείψει να ενεργήσει σύμφωνα με τη σχετική πρόσκληση της πολιτικής αρχής προς αυτόν. Αυτή ακριβώς η δυνατότητα τέλεσης του εγκλήματος της ανυποταξίας σε πολιτική αρχή εκτός από στρατιωτικό διοικητή και από αστυνομικό υπάλληλο, αποτελεί έναν από τους λόγους τυποποίησης του παραπάνω εγκλήματος στα πλαίσια του κοινού ΠΚ¹ και όχι του ΣΠΚ (Ν.2287/1995).² Η εξέταση της έννοιας και των

¹ Στα πλαίσια ειδικότερα, του ΙΒ' Κεφαλαίου του Ειδικού Μέρους του ΠΚ, «Εγκλήματα σχετικά με την υπηρεσία» (άρθρα 235-263Α ΠΚ).

² Άλλωστε, οι αστυνομικοί υπάλληλοι μετά την ενοποίηση των δυνάμεων της Αστυνομίας Πόλεων και της Χωροφυλακής με το Ν.1481/1984 (αποτελώντας πλέον το προσωπικό της –ενοποιημένης– Ελληνικής Αστυνομίας, ΕΛ.ΑΣ), δεν εμπίπτουν στην κατηγορία των στρατιωτικών, ώστε να

στοιχείων του εγκλήματος του άρθρου 260 ΠΚ, κρίνεται σήμερα ιδιαίτερα αναγκαία, αφενός ενόψει της επικείμενης χρησιμοποίησης και στρατιωτικών τμημάτων για την περιφρούρηση της ασφάλειας των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας τον Αύγουστο του 2004³, και αφετέρου λόγω της πολύ μικρής θεωρητικής και ελάχιστης νομολογιακής ενασχόλησης με το ζήτημα.⁴

Στην εξεταζόμενη διάταξη του άρθρου 260 ΠΚ, η οποία αποτελεί ουσιαστικά επανάληψη με ορθότερη διατύπωση⁵ της αντίστοιχης διάταξης του άρθρου 481 του Ποινικού Νόμου, η τυποποιημένη σε έγκλημα πράξη χαρακτηρίστηκε ως «ανυποταξία», έναντι του παλαιότερου τίτλου «άρνησις υπηρεσίας». Ουσιαστικά όμως σε τούτο το τελευταίο έγκκειται το πραγματικό της αξιόποινης αυτής συμπεριφοράς. Δηλαδή, στην άρνηση υλοποίησης ενός συγκεκριμένου υπηρεσιακού προορισμού, με παράλειψη από πλευράς στρατιωτικού διοικητή (ή αστυνομικού υπαλλήλου), ο οποίος προσκαλείται να εκτελέσει μια υπηρεσία ύστερα από νόμιμη πρόσκληση αρμόδιας πολιτικής (δικαστικής ή διοικητικής) αρχής και όχι από τον ιεραρχικά προϊστάμενό του, αφού σε ένα τέτοιο ενδεχόμενο θα συνέτρεχε, ως προς τον φέροντα στρατιωτική ιδιότητα, περίπτωση εφαρμογής της διάταξης του άρθρου 53 ΣΠΚ, αφού θα επρόκειτο για «ενδοϋπηρεσιακή» απείθεια.⁶ Από τις πολυάριθμες περιπτώσεις άρνησης εκτέλεσης υπηρεσίας, ο ποινικός νομοθέτης αξιολόγησε τη συγκεκριμένη περίπτωση ως ιδιαίτερα σοβαρή ώστε να την ποινικοποιήσει, ξεχωρίζοντάς την από τα πλαίσια του διοικητικού (πειθαρχικού) αδικού, καθώς θεώρησε πως θίγεται σοβαρότατα από αυτήν, το προστατευόμενο αγαθό της

υπάγονται για τις αξιόποινες πράξεις τους στη δικαιοδοσία της στρατιωτικής δικαιοσύνης. Βλ. και άρθρο 5 παρ. 1 β' ΣΠΚ, –σύμφωνα με το οποίο στρατιωτικοί είναι «όσοι ανήκουν στο στρατό και στο λιμενικό σώμα» και όχι το προσωπικό της ΕΛ.ΑΣ– και ΓνωμοδΕισΑΠ (Κ.Σταμάτη) 9/1985, ΠοινΧρον 1985, σελ. 745. Πρβλ. όμως ΟλΣτΕ 2649/1987, ΝοΒ 35, σελ. 1300, όπου και έγινε κατά πλειοψηφία δεκτή η αντίθετη εκδοχή.

³ Σύμφωνα με το πρόγραμμα της ολυμπιακής ασφάλειας που παρουσιάστηκε στις 16/10/03 κατά τη διάρκεια εκδήλωσης της Ένωσης Ανταποκριτών Ξένου Τύπου, από το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης και την αρμόδια Διεύθυνση Ασφαλείας Ολυμπιακών Αγώνων, εκτός από τους 21.300 άνδρες της ΕΛ.ΑΣ και 1.400 του Πυροσβεστικού Σώματος (που επίσης δεν φέρουν στρατιωτική ιδιότητα), θα χρησιμοποιηθούν για την ασφάλεια των Αγώνων και 7.000 άνδρες των Ένοπλων Δυνάμεων καθώς και 3.300 άνδρες του Λιμενικού Σώματος, οι οποίοι επίσης θεωρούνται στρατιωτικοί και υπάγονται για τις αξιόποινες πράξεις τους στα στρατιωτικά δικαστήρια (Ναυτοδικεία). Βλ. σχετικά, εφημ. “Ελεύθερος Τύπος”, 17-10-03, άρθρο Β. Μπεσκένη με τίτλο «650 εκατ. € η ολυμπιακή ασφάλεια», σελ. 14.

⁴ Συγκεκριμένα, κατά τα τελευταία είκοσι περίπου χρόνια, τα στρατιωτικά δικαστήρια έχουν αντιμετωπίσει μόνο μια φορά το θέμα της ανυποταξίας σε πολιτική αρχή και μάλιστα, πριν από τη θέση σε ισχύ του νέου ΣΠΚ (Ν. 2287/95), σύμφωνα με τον οποίο αναμορφώθηκε πλήρως το σύστημα της ελληνικής στρατιωτικής δικαιοσύνης και θεσπίστηκε, μεταξύ άλλων, η –αυτονόητη– ανάγκη αιτιολόγησης των αποφάσεων των στρατιωτικών δικαστηρίων και γενικότερα η πλήρης εφαρμογή των κανόνων του ΚΠΔ στη διαδικασία ενώπιον αυτών. Η ενασχόληση της στρατιωτικής δικαιοσύνης με το συγκεκριμένο ζήτημα έγινε με το ΒουλΔιαρκΣτρΑερΑθ 281/1990 (Υπεράσπιση 1991, σελ. 698) και είναι αξιοσημείωτη η εμπειριστατωμένη αιτιολογία της προτάσεως του τότε αντεπιτρόπου Δ. Μπακόλα η οποία έγινε δεκτή από το Συμβούλιο, παρά τη μη υποχρέωση, κατά την περίοδο εκείνη, αιτιολογίας των αποφάσεων και των βουλευμάτων των στρατιωτικών δικαστικών αρχών.

⁵ Βλ. σχετικά, Μπουρόπουλου Α., «Ερμηνεία του Ποινικού Κώδικος (κατ' άρθρον) Ειδικών Μέρους», τόμος Β', εκδ. Αφοι Π.Σάκκουλα, Αθήναι-Θεσσαλονίκη 1960, σελ. 389.

⁶ Βλ. άρθρο 53 ΣΠΚ, (Ν. 2287/95, άρθρο 70 παλαιότερου ΣΠΚ), «Στρατιωτικός που λαμβάνει προσταγή από τον αρχηγό του να εκτελέσει οποιαδήποτε υπηρεσία και αρνείται να υπακούσει ή παραλείπει την εκτέλεσή της, τιμωρείται...». Για το εννοιολογικό περιεχόμενο της ανυπακοής, βλ. Παπαδαμάκη Α., «Η ανυπακοή του στρατιωτικού ως αξιόποινη πράξη κατά το άρθρο 70 ΣΠΚ», εκδ. Α. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1987.

πολιτειακής εξουσίας⁷ στην ειδικότερη έκφασή της ως δημόσια υπηρεσία και πιο συγκεκριμένα, ότι βλάπτεται απ' τη πράξη (παράλειψη για την ακρίβεια) η αποτελεσματικότητα του μηχανισμού επιβολής της οργανωμένης κρατικής βούλησης αλλά και η εμπιστοσύνη των πολιτών στην καλή λειτουργία των δημόσιων υπηρεσιών.⁸

2. Γενικές παρατηρήσεις

2.1 Η ανυποταξία στρατιωτικού διοικητή ως γνήσιο, σχετικά με την υπηρεσία, έγκλημα

Σύμφωνα με την πρόβλεψη του εξεταζόμενου άρθρου 260 ΠΚ «στρατιωτικός διοικητής, αξιωματικός ή υπαξιωματικός ή αστυνομικός υπάλληλος, ο οποίος παραλείπει να συγκεντρώσει και να χρησιμοποιήσει την ένοπλη ή αστυνομική δύναμη που έχει στις διαταγές του, αν και η αρμόδια πολιτική αρχή τον κάλεσε νόμιμα να το πράξει τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι τριών ετών». Πρόκειται για έγκλημα ιδιαίτερο (*delictum proprium*), καθώς υποκείμενο της τυποποιούμενης εγκληματικής συμπεριφοράς (με την έννοια του αυτουργού, δηλαδή εκείνου που ευθέως και όχι μέσω των άρθρων 46 επ. ΠΚ πληροί την ειδική υπόσταση του εγκλήματος) δεν μπορεί να είναι ο καθένας, αλλά μόνον τα πρόσωπα που φέρουν συγκεκριμένη ιδιότητα. Η ύπαρξη της ιδιαίτερης αυτής ιδιότητας (στρατιωτικού διοικητή ή αστυνομικού υπαλλήλου), θεμελιώνει το αξιόποινο της πράξης, η οποία σε αντίθετη περίπτωση δεν θα ήταν αξιόποινη και επομένως, κατά την έννοια αυτή πρόκειται για γνήσιο ιδιαίτερο έγκλημα.⁹ Θα πρέπει ακόμα στο σημείο αυτό να παρατηρηθεί ότι καθώς ο αυτουργός του εγκλήματος μπορεί σύμφωνα με τα παραπάνω να είναι μόνο υπάλληλος –με την έννοια του άρθρου 13α' ΠΚ¹⁰, στην οποία υπάγονται και οι στρατιωτικοί και οι αστυνομικοί υπάλληλοι– το έγκλημα αυτό υπάγεται στην κατηγορία των «εγκλημάτων σχετικά με την υπηρεσία», που τυποποιούνται στο κεφάλαιο ΙΒ', άρθρα 235 επ. ΠΚ. Πρόκειται, συνεπώς, για γνήσιο σχετικά με την υπηρεσία έγκλημα.

2.2 Η ανυποταξία στρατιωτικού διοικητή ως γνήσιο έγκλημα παραλείψεως

Η αξιόποινη συμπεριφορά του εγκλήματος του άρθρου 260 ΠΚ, ως κεντρικό στοιχείο της αντικειμενικής υποστάσεως αυτού, έγκειται στην παράλειψη του δράστη

⁷ Βλ. ως προς την ακριβή έννοια της πολιτειακής εξουσίας, ως αυτοτελούς εννόμου αγαθού, *Μανωλεδάκη Ι.*, «Προσβολές κατά της πολιτειακής εξουσίας. Άρθρα 167-182 ΠΚ», εκδ. Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη 1994.

⁸ Έτσι *Δέδες Χ.*, «Ποινικόν Δίκαιον, Ειδικό Μέρος – Εγκλήματα περί την υπηρεσίαν, άρθρα 235-263 ΠΚ», εκδ. Α Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1984, σελ. 142.

⁹ Σε αντίθεση με τα μη γνήσια ιδιαίτερα εγκλήματα, στα οποία οι ιδιαίτερες ιδιότητες ή σχέσεις δεν θεμελιώνουν, αλλά επαυξάνουν (είτε μειώνουν) το αξιόποινο της πράξης, όπως συμβαίνει για παράδειγμα στην περίπτωση της διάταξης της παραγράφου 4 του άρθρου 147 ΣΠΚ, σύμφωνα με την οποία, εάν η υπεξαίρεση πραγμάτων που ανήκουν στο κράτος, τελέσθηκε από στρατιωτικό υπόλογο (ιδιαίτερη ιδιότητα του δράστη), στον οποίο έχει ανατεθεί η φύλαξη, διαχείριση, διανομή ή παράδοσή τους, επέρχεται επαύξηση του αξιοποίνου της βασικής μορφής του εγκλήματος της πρώτης παραγράφου του άρθρου αυτού. Βλ. σχετικά, *Παπαδαμάκη Α.*, «Στρατιωτικό Ποινικό Δίκαιο – Θεωρητική θεμελίωση και συστηματική ερμηνεία του νέου Στρατιωτικού Ποινικού Κώδικα», εκδ. Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη, 1997, σελ. 437.

¹⁰ Για μια αναλυτική εξέταση της ποινικής έννοιας του υπαλλήλου, βλ. *Σταμάτη Κ.*, *ΣυστΕρΠοινΚ*, αρθρ. 13, Αφοι Π. Σάκκουλα, Αθήνα 1993, σελ. 176 επ.

(στρατιωτικού διοικητή ή αστυνομικού υπαλλήλου) να συγκεντρώσει και να χρησιμοποιήσει την ένοπλη ή αστυνομική δύναμη που έχει στις διαταγές του, αν και η αρμόδια πολιτική αρχή τον κάλεσε νόμιμα να το πράξει. Δηλαδή, στο ίδιο το κείμενο του νόμου, η αξιόποινη αυτή συμπεριφορά περιγράφεται ευθέως ως παράλειψη. Πρόκειται κατά συνέπεια για γνήσιο έγκλημα παραλείψεως και επομένως, δεν απαιτείται η εξέταση της ιδιαίτερης νομικής υποχρέωσης του δράστη, σύμφωνα με το άρθρο 15 ΠΚ, όπως συμβαίνει στα μη γνήσια εγκλήματα παραλείψεως, ή αλλιώς, στα δια παραλείψεως τελούμενα εγκλήματα ενεργείας. Το έγκλημα λοιπόν της ανυποταξίας σε πολιτική αρχή, είναι γνήσιο έγκλημα παραλείψεως, αφενός γιατί όπως προαναφέρθηκε η παράλειψη περιγράφεται ευθέως στο νόμο και αφετέρου γιατί δεν υφίσταται κάποιο έγκλημα που να έγκειται στην δι' ενεργείας τέλεση της περιγραφόμενης εγκληματικής συμπεριφοράς, ώστε να τίθεται ζήτημα εξομοίωσης της δια παραλείψεως «παραγωγής» του αποτελέσματος με την δι' ενεργείας.¹¹

2.3 Η ανυποταξία στρατιωτικού διοικητή ως έγκλημα βλάβης και όχι αφηρημένης διακινδύνευσης

Το έγκλημα της ανυποταξίας σε πολιτική αρχή, θεωρείται ως μια ειδική μορφή απείθειας του άρθρου 169 ΠΚ, όχι ως προς το υποκείμενο της πράξης, αφού υποκείμενο του άρθρου 169 μπορεί να είναι οποιοσδήποτε δημόσιος υπάλληλος, αλλά ως προς την ζητούμενη συνδρομή την οποία οφείλει αυτός να παρέχει στην πολιτική αρχή.¹² Καθώς η εξεταζόμενη εγκληματική συμπεριφορά συνίσταται ακριβώς στην παράλειψη υπηρεσιακής οφειλόμενης ενέργειας (συγκέντρωσης και χρησιμοποίησης, σύμφωνα με την πρόσκληση της αρμόδιας πολιτικής αρχής, της ένοπλης ή αστυνομικής δύναμης που ο δράστης έχει στις διαταγές του), η οποία ως κυρίαρχο στοιχείο έχει τη χρησιμοποίηση της δύναμης για την επιβολή της κρατικής βούλησης, η αδράνεια του δράστη (στρατιωτικού ή αστυνομικού υπαλλήλου), αδρανοποιεί συνακόλουθα και τον εκτελεστικό μηχανισμό της πολιτείας και βλάπτει την αποτελεσματικότητά της, ανεξαρτήτως του εάν η κρατική βούληση καταφέρει τελικά να δραστηριοποιηθεί και να επιβληθεί. Υπό αυτήν την έννοια, πρόκειται για έγκλημα βλάβης και όχι για περίπτωση αφηρημένης διακινδύνευσης του προστατευόμενου αγαθού της πολιτειακής εξουσίας. Η παράλειψη συνδρομής στην αρμόδια πολιτική αρχή, παρά το νόμιμο της προσκλήσεως, δυσχεραίνει την αποτελεσματικότητα της τελευταίας –και της κρατικής δύναμης επιβολής συνακόλουθα– χωρίς αναγκαία να προϋποθέτει και την πράγματι ματαίωση της κρατικής επιβολής.

2.4 Υποκείμενο (αυτουργός) και αντικείμενο (νομικό και υλικό) του εγκλήματος

Υποκείμενο του εγκλήματος έχει ήδη προαναφερθεί ότι μπορεί να είναι μόνο στρατιωτικός διοικητής, αξιωματικός ή υπαξιωματικός (ή αστυνομικός υπάλληλος), ο οποίος έχει στις διαταγές του συγκεκριμένη ένοπλη (ή αστυνομική) δύναμη και ο οποίος έχει την αρμοδιότητα να ενεργοποιήσει αυτήν, όταν νομίμως του ζητηθεί. Για

¹¹ Βλ. *Ανδρουλάκη Ν.* «Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος – Θεωρία για το έγκλημα», εκδ. Δίκαιο & Οικονομία, Αθήνα 2000, σελ. 180.

¹² Βλ. σχετικά, *Μπιτζιλέκη Ν.*, «Τα υπηρεσιακά εγκλήματα, Γενική Θεωρία και ανάλυση των διατάξεων του ΙΒ' κεφαλαίου του ΠΚ (άρθρα 235-263α)», εκδ. 2η, εκδ. Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη 2001, σελ. 299.

την ακριβή έννοια των όρων «στρατιωτικός διοικητής», «αξιωματικός», και «υπαξιωματικός», θα αναφερθούμε αναλυτικότερα παρακάτω, κατά την ειδικότερη εξέταση των στοιχείων του εγκλήματος. Εδώ θα πρέπει να σημειώσουμε τα εξής: Ενώ το υποκείμενο του εγκλήματος αποτελεί ένα αναγκαίο και λογικά προαπαιτούμενο συστατικό των αντικειμενικών υποστάσεων όλων των εγκληματικών συμπεριφορών που τυποποιούνται στους ποινικούς κανόνες, δεν συμβαίνει το ίδιο και με το αντικείμενο του εγκλήματος, το οποίο ως γνωστόν διακρίνεται σε νομικό και σε υλικό αντικείμενο, ή παραστατικότερα σε αντικείμενο προστασίας (Schutzobjekt) και σε αντικείμενο επίθεσης (Angriffsobjekt), ή αλλιώς, αντικείμενο πράξης. Το αντικείμενο προστασίας σχετίζεται με την έννοια του εννόμου αγαθού και θίγεται από την εγκληματική συμπεριφορά κατά την ιδεατή του υπόσταση, ενώ υλικό αντικείμενο αποτελεί το «ενσώματο αντικείμενο», η προσβολή του οποίου συνιστά την αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος.¹³ Η εξεταζόμενη εγκληματική συμπεριφορά φαίνεται να στερείται υλικού αντικειμένου, όχι όμως και παθόντα από το έγκλημα, αφού θεωρητικά τουλάχιστον, ως παθών θεωρείται γενικά κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο το οποίο είναι φορέας του προσβαλλόμενου εννόμου αγαθού εναντίον του οποίου στρέφεται η πράξη, δηλαδή του νομικού αντικειμένου στην εκάστοτε συγκεκριμενοποίησή του. Το προσβαλλόμενο έννομο αγαθό στην συγκεκριμένη περίπτωση «φέρεται» από την «δημόσια υπηρεσία» και εξειδικεύεται στη νόμιμη άσκηση της δημόσιας εξουσίας (από τον φέροντα την υπαλληλική ιδιότητα), η οποία ανάγεται τελικά στο γενικότερο συμφέρον του κοινωνικού συνόλου, όπως αυτό εκπροσωπείται από την Πολιτεία¹⁴ με τα εξατομικευμένα κάθε φορά πολιτειακά όργανά της. Στην προκείμενη περίπτωση, μπορεί να υποστηριχθεί πως το συγκεκριμένο έγκλημα δεν στερείται ούτε υλικού αντικειμένου, καθώς, θεωρούμενης της πολιτειακής εξουσίας –και συγκεκριμένα της δημόσιας υπηρεσίας, στα ειδικότερα μάλιστα πλαίσια της εμπιστοσύνης, προς την καλή λειτουργία αυτής, των πολιτών– καθεαυτής σαν το προσβαλλόμενο έννομο αγαθό, που πλήττεται μάλιστα «εκ των έσω» από την πράξη (παράλειψη εν προκειμένω) ενός δημοσίου υπαλλήλου, όπως αυτός συγκεκριμενοποιείται και εξατομικεύεται στο πρόσωπο του φέροντος την ιδιότητα στρατιωτικού διοικητή (ή αστυνομικού υπαλλήλου), τότε ο αυτουργός της πράξης σε αυτήν την περίπτωση, δηλαδή το υποκείμενο του εγκλήματος, θα αποτελεί ταυτόχρονα και το υλικό αντικείμενο του προσβαλλόμενου (από τον ίδιο) εννόμου αγαθού της δημόσιας υπηρεσίας, το οποίο και αυτός εξατομικεύει.

3. Τα στοιχεία του εγκλήματος

3.1 Αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος

Τρία είναι τα στοιχεία τα οποία θα πρέπει να πληρούνται ώστε να συγκροτείται, σύμφωνα με την πρόβλεψη του άρθρου 260 ΠΚ, η αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος της ανυποταξίας σε πολιτική αρχή. Συγκεκριμένα απαιτείται: **α)** το υποκείμενο (αυτουργός) του εγκλήματος να φέρει στρατιωτική ιδιότητα –και συγκεκριμένα να πρόκειται για αξιωματικό ή υπαξιωματικό των Ενόπλων Δυνάμεων της χώρας, ο οποίος μάλιστα ειδικότερα θα πρέπει νομίμως να ασκεί διοίκηση– ή να πρόκειται για αστυνομικό υπάλληλο, ανεξαρτήτως βαθμού **β)** παράλειψη των παραπάνω να προβούν στη συγκέντρωση και χρησιμοποίηση της δύναμης που

¹³ Βλ. σχετικά, *Ανδρουλάκη Ν.*, «Ποινικό Δίκαιο...» ο.π., σελ. 167.

¹⁴ Βλ. σχετικά και Αιτ'ΕκθΣχΠΚ 1929/33, εκδ. Ι. Ζαχαρόπουλου, Αθήνα 1950, σελ. 268.

διοικούν προς το σκοπό που τους ζητήθηκε, παρά τη σχετική πρόσκληση και γ) ύπαρξη νόμιμης πρόσκλησης από αρμόδια πολιτική αρχή προς συγκέντρωση και χρησιμοποίηση της ένοπλης (ή αστυνομικής) δύναμης που οι παραπάνω έχουν στις διαταγές τους. Αμέσως παρακάτω, θα προχωρήσουμε σε ορισμένες ερμηνευτικές φύσεως προσεγγίσεις, ως προς το ακριβές εννοιολογικό περιεχόμενο των προαναφερόμενων στοιχείων της αντικειμενικής υποστάσεως του εγκλήματος.

3.1. 1. Η ιδιότητα του δράστη

Η ιδιότητα του δράστη (αυτουργού) ως αξιωματικού ή υπαξιωματικού των Ενόπλων Δυνάμεων της χώρας, ο οποίος ασκεί νομίμως διοίκηση στρατιωτικού τμήματος (ή αστυνομικού υπαλλήλου που επίσης ασκεί διοίκηση) αποτελεί ένα από τα συστατικά στοιχεία του εγκλήματος της ανυποταξίας σε πολιτική αρχή. Κι αυτό γιατί το έγκλημα του άρθρου 260 ΠΚ ως έγκλημα ιδιαίτερο (*delictum proprium*) και μάλιστα γνήσιο, όπως προαναφέρθηκε, δεν θεμελιώνεται κατά τα αντικειμενικά του στοιχεία αν δεν συντρέχουν οι παραπάνω ιδιότητες στο πρόσωπο του δράστη¹⁵. Ως «στρατιωτικός διοικητής» θα πρέπει να παρατηρήσουμε ότι νοείται κάθε αξιωματικός ή υπαξιωματικός, ο οποίος ασκεί διοίκηση σε τμήμα του στρατού ξηράς, της θάλασσας ή του αέρα, δύναμει νόμου, διαταγής, ή εσωτερικού στρατιωτικού κανονισμού. Οι έννοιες αυτές χρήζουν εννοιολογικής αποσαφήνισης ως προς το πραγματικό τους νόημα και συγκεκριμένα, τόσο ως προς το πραγματικό περιεχόμενο του όρου «στρατιωτικός διοικητής», όσο και ως προς την αποσαφήνιση του εννοιολογικού εύρους των χρησιμοποιούμενων όρων «αξιωματικός» και «υπαξιωματικός».

Η έννοια των όρων «αξιωματικός» και «υπαξιωματικός» θα πρέπει να προσδιοριστεί σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στους οικείους Στρατιωτικούς Κανονισμούς¹⁶ και συγκεκριμένα, ως προς το Στρατό Ξηράς, στο Στρατιωτικό Κανονισμό 20-1, ο οποίος κυρώθηκε με το Προεδρικό Διάταγμα 130/84 (ΦΕΚ Α' 42/10-4-84). Στον Κανονισμό αυτό προβλέπεται ότι ο Στρατός έχει ιεραρχική δομή και ότι η στρατιωτική ιεραρχία περιλαμβάνει την «ιεραρχία των βαθμών» και την «ιεραρχία των καθηκόντων».¹⁷ Ο όρος «ιεραρχία των βαθμών», νοηματοδοτείται ως η σειρά των στρατιωτικών βαθμών, καθώς ανάλογα με τη θέση τους σ' αυτήν οι στρατιωτικοί αποκτούν ο ένας σε σχέση με τον άλλο την ιδιότητα ανωτέρου ή κατώτερου, ενώ ως «ιεραρχία των καθηκόντων» νοείται η κλίμακα στη διοίκηση, καθώς ανάλογα με τη θέση τους σ' αυτήν αποκτούν οι στρατιωτικοί σε σχέση ο ένας με τον άλλο, την ιδιότητα του διοικητή (προϊσταμένου) και διοικουμένου (υφισταμένου). Στο σύνολο τους οι στρατιωτικοί ανήκουν ως γνωστόν σε μία από τις εξής τέσσερις διαβαθμίσεις: Στους Αξιωματικούς, Ανθυπασπιστές, Υπαξιωματικούς και στους Στρατιώτες¹⁸. Από αυτούς, οι υπαξιωματικοί και οι στρατιώτες

¹⁵ Βλ. σχετικά, *Σπινέλλη Δ.*, «Ποινικό Δίκαιο. Ειδικό Μέρος (παν. παραδόσεις) Εγκλήματα σχετικά με την υπηρεσία», εκδ. Α. Σάκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1988, σελ. 101.

¹⁶ Βλ. σχετικά, *Τούση Α.-Γεωργίου Α.*, «Ποινικός Κώδιξ (Ερμηνεία κατ' άρθρον)», Ημίτομος β', εκδ. 3^η, εκδ. οίκος Αφοι Δ. Τζάκα, 1967, σελ. 697.

¹⁷ Βλ. σχετικά, άρθρο 7 επ. του Π.Δ. 130/1984 (ΦΕΚ Α' 42/10-4-84), «Γενικός Κανονισμός Υπηρεσίας στο Στρατό».

¹⁸ Η ιεραρχία των βαθμών από τον ανώτερο προς τον κατώτερο είναι η εξής: α. Ανώτατοι αξιωματικοί (Στρατηγός, Αντιστράτηγος, Υποστράτηγος, Ταξίαρχος), β. Ανώτεροι Αξιωματικοί (Συνταγματάρχης, Αντισυνταγματάρχης, Ταγματάρχης), γ. Κατώτεροι Αξιωματικοί (Λοχαγός, Υπολοχαγός, Ανθυπολοχαγός), δ. Ανθυπασπιστές (και Δόκιμοι Έφεδροι Αξιωματικοί – Δ.Ε.Α), ε. Υπαξιωματικοί (Αρχιλοχίας, Επιλοχίας, Λοχίας, Δεκανέας). Ο τίτλος «υποδεκανέας» δεν αποτελεί βαθμό, αλλά

ονομάζονται οπλίτες, ενώ οι ανθυπασπιστές αποτελούν μια ενδιάμεση διαβάθμιση μεταξύ οπλιτών και αξιωματικών.¹⁹

Ζήτημα μπορεί να ανακύψει στην περίπτωση κατά την οποία ο διοικητής του ένοπλου τμήματος που έχει τεθεί στη διάθεση της πολιτικής αρχής, φέρει το βαθμό του Ανθυπασπιστή ή σε περίπτωση που αυτός είναι Δόκιμος Έφεδρος Αξιωματικός (Δ.Ε.Α.).²⁰ Φαίνεται σε μια πρώτη θεώρηση, ότι οι παραπάνω δεν καλύπτουν το γλωσσικό νόημα του πραγματικού του άρθρου 260 ΠΚ, αφού πρόκειται για ενδιάμεσες βαθμίδες που δεν έχουν την ιδιότητα ούτε του αξιωματικού ούτε του υπαξιωματικού, η οποία ιδιότητα (αξιωματικού ή υπαξιωματικού) εξειδικεύει τη γενική έννοια του στρατιωτικού διοικητή («στρατιωτικός διοικητής, αξιωματικός ή υπαξιωματικός»), σύμφωνα με τη γλωσσική-λεκτική διατύπωση του συγκεκριμένου άρθρου.

Όμως κατά τη πνευματική διεργασία από το αφηρημένο προς το συγκεκριμένο, από τον κανόνα δικαίου δηλαδή στη ρυθμιζόμενη κατάσταση, θα πρέπει, με αφετηρία βέβαια το γλωσσικό νόημα του κανόνα, να εξετάσουμε το σκοπό του, προκειμένου να φτάσουμε στην οριστική σύλληψη του αληθινού δεοντολογικού νοήματός του (*ratio legis*).²¹ Το άρθρο 260 ΠΚ, αντιστοιχεί στο άρθρο 481 του καταργηθέντος Ποινικού Νόμου που συνέταξε ο G. L. v. Maurer το 1834 (όπως διορθώθηκε το 1835) και θεωρείται πως δικαιολογητικός λόγος θέσπισής του είναι το γεγονός ότι η μη συμμόρφωση στις προσκλήσεις της αρμόδιας πολιτικής αρχής, από οποιονδήποτε στρατιωτικό διοικητή (ή αστυνομικό υπάλληλο), σχετικά με τη συγκέντρωση και χρησιμοποίηση της δύναμης που έχει αυτός στις διαταγές του, προσβάλλει την ίδια την πολιτεία, και περαιτέρω καθιστά αδύνατη τη δράση των αρμοδίων αρχών προς την κατεύθυνση χρησιμοποίησης, για επιβολή της κρατικής εξουσίας, της δύναμης που βρίσκεται αδρανοποιημένη στις διαταγές του δράστη του εγκλήματος. Για παράδειγμα, έχει κριθεί ότι τέλεσε κατά τα αντικειμενικά της στοιχεία την πράξη ο στρατιωτικός στον οποίο ανατέθηκε, κατόπιν διαταγής του διοικητή της μονάδος του, η διοίκηση ομάδος σημαντών με αποστολή την παροχή συνδρομής προς κατάσβεση πυρκαγιάς σε δάσος και ο οποίος –παρά τη νόμιμη πρόσκληση από την αρμόδια πολιτική αρχή (εκπροσωπούμενη εν προκειμένω από τον Δασολόγο της Διευθύνσεως Δασών του Νομού Βοιωτίας)– παρέλειψε να συνδράμει προς την κατεύθυνση αυτή,

τιμητική διάκριση, που δίνεται σε στρατιώτες ως επιβράβευση για το ήθος και την επίδοσή τους στην εκτέλεση των καθηκόντων τους.

¹⁹ Πρβλ. και άρθρο 5 παρ. 1 γ' και δ' ΣΠΚ σύμφωνα με το οποίο οι χρησιμοποιούμενοι στον Κώδικα αυτόν όροι έχουν την εξής σημασία: ...«γ. Οπλίτες είναι οι υπαξιωματικοί, οι λιμενοφύλακες, οι στρατιώτες, οι ναύτες, οι σημανίτες και οι μαθητές των στρατιωτικών σχολών. δ. Αρχηγός είναι κάθε στρατιωτικός που αναλαμβάνει νόμιμα τη διοίκηση οποιουδήποτε τμήματος του στρατού ή του λιμενικού σώματος». Βλ. σχετ., *Γιαρένη Ε.*, «Σημειώσεις Στρατιωτικού Ποινικού Δικαίου», εκδ. Δίκαιο & Οικονομία, Αθήνα 2002, σελ. 45.

²⁰ Κι αυτό, γιατί όπως έχει προαναφερθεί ο ανθυπασπιστής αποτελεί μία ενδιάμεση βαθμίδα μεταξύ αξιωματικών και υπαξιωματικών, χωρίς να είναι ούτε το ένα ούτε το άλλο, ενώ ο Δ.Ε.Α. τελεί σε μία μεταβατική κατάσταση από απόψεως βαθμού, αφού θεωρείται ομοίβαθμος του Ανθυπασπιστή, αλλά ιεραρχικά νεότερός του (βλ. άρθρο 8 παρ. 3 Π.Δ 130/84). Επομένως ούτε ο ένας ούτε ο άλλος καλύπτονται από τη γλωσσική διατύπωση του πραγματικού του άρθρου 260 ΠΚ.

²¹ Ως προς την ανάγκη τελεολογικής ερμηνείας των κανόνων δικαίου, προκειμένου να συλληφθεί το αληθινό τους νόημα, βλ. *Τσάτσου Κ.*, «Το πρόβλημα της Ερμηνείας του Δικαίου», εκδ. Α. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1978, σελ. 113 επ., *Αραβαντινού Ι.*, «Εισαγωγή στην Επιστήμη του Δικαίου», εκδ. Α. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1983, σελ. 138 επ., *Χαραλαμπίκη Α.*, «Διάγραμμα Ποινικού Δικαίου», 4^η έκδοση, εκδ. Α. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1999, σελ. 41.

μη χρησιμοποιώντας τη δύναμη που είχε στις διαταγές του.²² Καμία επιρροή δεν φαίνεται να ασκεί επομένως, σύμφωνα με το σκοπό του νόμου, και καμία διαφοροποίηση να επιφέρει, ο βαθμός του διοικητή της ένοπλης (η αστυνομικής) δύναμews, καθώς το κρίσιμο εδώ στοιχείο είναι η συγκεκριμένη ιδιότητα του ως διοικητή, ο οποίος έχει εξουσία επιβολής επί της ομάδας του, η οποία ιδιότητα νομίζουμε πως περισσότερο θα πρέπει να οριοθετηθεί εννοιολογικά σύμφωνα με τον τρόπο που οριοθετείται η έννοια του «αρχηγού» στο άρθρο 5 παρ. 1 δ' ΣΠΚ²³. Ως διοικητής δηλαδή δεν θεωρείται ο ιεραρχικά ανώτερος, (ο Διοικητής του Τάγματος, για παράδειγμα, από το οποίο διατέθηκε κάποιο συγκεκριμένο τμήμα προς συνδρομή της αρμόδιας πολιτικής αρχής), αλλά εκείνος ο οποίος στη συγκεκριμένη περίπτωση και ανεξαρτήτως του βαθμού του, έχει αναλάβει τη διοίκηση του εν λόγω στρατιωτικού τμήματος, ο οποίος άλλωστε είναι και επιφορτισμένος, δηλ. λειτουργικά αρμόδιος στη συγκεκριμένη περίπτωση, για την ενεργοποίηση της υποχρέωσης των υφισταμένων του στρατιωτικών για άσκηση υπηρεσίας.

Θεωρείται άλλωστε, ότι μόνο στα πλαίσια μιας τέτοιας θεώρησης «είναι νοητή η άσκηση της υπηρεσίας και κατ' επέκταση ο σχηματισμός γνήσιας κρατικής θέλησης».²⁴ Κάτω από μια τέτοια θεώρηση θα πρέπει να γίνει δεκτό ότι ακόμη και απλός στρατιώτης, ο οποίος ορίστηκε ως αρχηγός συγκεκριμένου στρατιωτικού τμήματος για να συνδράμει πολιτική αρχή, μπορεί να αποτελέσει υποκείμενο του εγκλήματος αφού διοικεί τους άνδρες της δύναμης, η οποία στη συγκεκριμένη περίπτωση έχει τεθεί υπό τις διαταγές του και εξατομικεύει το έννομο αγαθό της δημόσιας υπηρεσίας. Διαφορετική θεώρηση θα ερχόταν σε αντίθεση προς το δεοντολογικό νόημα του νόμου και θα πρέπει συνεπώς να αποκλειστεί.

3.1.2. Η παράλειψη συγκέντρωσης και χρησιμοποίησης της ένοπλης (ή αστυνομικής) δύναμης

Με την παράλειψη συνδρομής προς την πολιτική αρχή που το ζήτησε, ο δράστης, για την ιδιότητα του οποίου αναφέραμε παραπάνω, απειλεί την ικανότητα αποτελεσματικής επιβολής της κρατικής βούλησης, προσβάλλοντας με τον τρόπο αυτό το έννομο αγαθό της πολιτειακής εξουσίας, το οποίο και στη συγκεκριμένη περίπτωση εξατομικεύει. Η προσβολή εστιάζεται στη συγκεκριμένη μη ενεργοποίηση της ιεραρχικά οργανωμένης ικανότητας επιβολής της δημόσιας υπηρεσίας²⁵ και όχι απλά στη μη εκτέλεση της συγκεκριμένης πράξης κρατικής επιβολής που ζητήθηκε, η

²² Βλ. το προαναφερόμενο (υποσημ. 2) ΒουλΔιαρκΣτρΑερΑθ 281/1990 (Υπεράσπιση 1991, σελ. 698), αλλά και ΑΠ 26/1911, Θέμης ΚΒ', σελ. 145, όπου υποκείμενο του εγκλήματος ήταν απλός χωροφύλακας, επικεφαλής της αστυνομικής δύναμews.

²³ Το κριτήριο για τον χαρακτηρισμό ενός στρατιωτικού ως αρχηγού, εντοπίζεται στην *in concreto* νόμιμη αρμοδιότητά του να ασκήσει διοίκηση συγκεκριμένου τμήματος του στρατού ή του λιμενικού σώματος. Επομένως η έννοια του αρχηγού θεωρείται ανεξάρτητη από τον κατά κυριολεξία προϊστάμενο στρατιωτικό, ούτε καλύπτει ουσιαστικά τον κάθε ιεραρχικά ανώτερο. Βλ. για τη διατύπωση του άρθρου 5 παρ. 1δ' ΣΠΚ, παραπάνω υποσημείωση 19 και για αναλυτικότερες παρατηρήσεις, Παπαδαμάκη Α., «Στρατιωτικό Ποινικό Δίκαιο...», ο.π. σελ. 106.

²⁴ Βλ. σχετικά, Παπαδαμάκη Α., «Η ανυπακοή του στρατιωτικού ως αξιόποινη πράξη κατά το άρθρο 70 ΣΠΚ», εκδ. Α. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1987, σελ. 144, υποσημ. 7, με τις εκεί παραπέρα παραπομπές. Έχει πάντως υποστηριχθεί και το ότι σε κάθε περίπτωση στρατιωτικού ιεραρχικά προϊσταμένου, έναντι των υπό τη διοίκησή του ομοιοβάθμων, επεκτείνεται η έννοια του ανωτέρου και πέρα από τη βαθμολογική διαφοροποίηση (βλ. ΒουλΔιαρκΣτρΑθ 370/1995, ΠοινΧρον 1995, σελ. 844.

²⁵ Βλ. σχετικά, Μπιτζιλέκη Ν., «Τα υπηρεσιακά εγκλήματα...» ο.π. σελ. 297.

οποία είναι αδιάφορο εάν καταφέρει τελικά να εκτελεστεί. Η παράλειψη²⁶ αυτή μπορεί να εκδηλωθεί είτε με τη μορφή ρητής άρνησης εκτέλεσης της ζητούμενης υπηρεσίας, είτε με τη μορφή σιωπηρής άρνησης, μετά την πάροδο του προβλεπόμενου χρόνου ενεργείας, εάν έχει προσδιοριστεί προβλεπόμενος χρόνος ενέργειας, ή μετά την πάροδο του ευλόγου από τα πράγματα χρόνου. Επομένως η μη συμμόρφωση προς την πρόσκληση, η προερχόμενη από αντικειμενική αδυναμία της ένοπλης (ή αστυνομικής) δύναμης να προσφέρει την απαιτούμενη συνδρομή, συνιστά μη αξιόποινη πράξη.

Η παράλειψη του δράστη κατευθύνεται πρώτον στη συγκέντρωση και δεύτερον στη χρησιμοποίηση της δύναμης που αυτός έχει στις διαταγές του. Η συμπλεκτική (και όχι διαζευκτική) διατύπωση του νόμου («...παραλείπει να συγκεντρώσει και να χρησιμοποιήσει»), φανερώνει ότι η παράλειψη του δράστη θα πρέπει να καλύπτει και τις δύο παραπάνω κατευθύνσεις ενεργειών, προς τις οποίες αυτός οφείλει να συμμορφωθεί. Τα ζητήματα που ανακύπτουν από την απαίτηση του νόμου να συντρέχουν σωρευτικά τα παραπάνω δύο στοιχεία, θα εξεταστούν παρακάτω κατά τη διερεύνηση της δυνατότητας απόπειρας του εγκλήματος αυτού. Εδώ μπορούμε να αναφέρουμε ότι «συγκέντρωση» κατά την έννοια του νόμου θεωρείται η συνάθροιση των ανδρών της ένοπλης (ή αστυνομικής) δύναμης, ώστε αυτή να είναι ανά πάσα στιγμή στη διάθεση του διοικητή της και ότι «χρησιμοποίηση» είναι η λειτουργική της χρήση σύμφωνα με τις οδηγίες της αρμόδιας πολιτικής αρχής που έκανε την πρόσκληση. Παράλειψη λοιπόν χρησιμοποίησης της ένοπλης (ή αστυνομικής) δύναμης υφίσταται τελικά, είτε όταν ο δράστης ούτε συγκέντρωσε, ούτε χρησιμοποίησε τη δύναμη που είχε στις διαταγές του σύμφωνα με τις οδηγίες της αρμόδιας πολιτικής αρχής, είτε όταν συγκέντρωσε μεν αυτή αλλά δεν τη χρησιμοποίησε περαιτέρω καθόλου, είτε όμως και όταν αφού τη συγκέντρωσε, τη χρησιμοποίησε όχι κατά τον προσήκοντα και πρόσφορο τρόπο στη συγκεκριμένη περίπτωση και ούτε σύμφωνα με τις υποδείξεις και οδηγίες της αρμόδιας πολιτικής αρχής.²⁷

3.1.3. Η ύπαρξη νόμιμης πρόσκλησης από αρμόδια πολιτική αρχή

Προαπαιτούμενο της παράλειψης του δράστη να συγκεντρώσει και να χρησιμοποιήσει την υπ' αυτόν ένοπλη (ή αστυνομική) δύναμη, αποτελεί η ύπαρξη νόμιμης πρόσκλησης από την αρμόδια πολιτική (δικαστική ή διοικητική) αρχή. Επομένως, δεν στοιχειοθετείται το έγκλημα κατά τα αντικειμενικά του στοιχεία, όταν δεν υπάρχει νόμιμη πρόσκληση, δηλαδή **α**) όταν η αρχή που προσκαλεί δεν έχει αρμοδιότητα προς τούτο, αφού σε μία τέτοια περίπτωση η συνδρομή που αναρμοδίως ζητείται και την οποία παραλείπει κατά τα προαναφερόμενα ο δράστης, δεν αποτελεί

²⁶ Για την διάγνωση της ουσίας της παράλειψης ως ποινικά αξιόλογης ανθρώπινης συμπεριφοράς, όπως την αποκαλύπτει «η κατάδυση στον κόσμο των ψυχικών βιωμάτων και αντιδράσεων», με οδηγό την «εσωτερική ψυχολογία» του Δικαίου, βλ. *Ανδρουλάκη Ν.*, «Η παράλειψη ως μορφή αξιόποινης συμπεριφοράς», στη σειρά «Ποινικά» Νο 6, εκδ. Α. Σάκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1983.

²⁷ Η συγκέντρωση της δύναμης έχει μάλλον δευτερεύουσα σημασία (έτσι και Δέδες, ο.π. σελ. 144) αφού η μη χρησιμοποίηση τελικά της δύναμης για το σκοπό που η πολιτική αρχή ζήτησε, προσδιορίζει και την κοινωνικοηθική απαξία της συμπεριφοράς. Έτσι και ο *Μπιτζιλέκης*, ο οποίος χαρακτηριστικά υπογραμμίζει: «Η αυτοτελής αναφορά στη συγκέντρωση της εν λόγω δύναμης δεν φαίνεται να έχει ιδιαίτερη αξία, αφού αυτή εξαντλείται στη χρησιμοποίηση της δύναμης, προσδιορίζει απλώς το στοιχείο της οργάνωσης και ετοιμότητας και χαρακτηρίζει την ένοπλη ή αστυνομική δύναμη και κάνει δυνατή ή αποτελεσματική τη χρήση της. Βλ. *Μπιτζιλέκη Ν.*, «Τα υπηρεσιακά εγκλήματα», ο.π. σελ. 298-299.

οφειλόμενη ενέργεια σύμφωνα με το νόμο και **β)** όταν είτε ο τύπος, είτε το περιεχόμενο της πρόσκλησης αντίκεινται στο νόμο.

Η διάταξη του άρθρου 260 ΠΚ, αναφέρεται σε «πολιτική αρχή», δηλαδή δικαστική ή διοικητική, εκείνο δε που ενδιαφέρει εδώ, είναι να πρόκειται για πρόσκληση, στα πλαίσια κρατικής ενέργειας, από αρχή η οποία εξατομικεύει το έννομο αγαθό της κρατικής εξουσίας.²⁸ Τέτοια, δικαστική αρχή, είναι για παράδειγμα, ο εισαγγελέας (ΑΠ 96/1968 ΠοινΧρον 1968 σελ. 278, ΑΠ 1211/1973 ΠοινΧρον 1973 σελ. 671), ο ανακριτής (ΑΠ 426/1966 ΠοινΧρον 1967 σελ. 83, ΑΠ 512/1967 ΠοινΧρον 1968 σελ. 78), το δικαστήριο (ΑΠ 920/1980 ΠοινΧρον 1981 σελ. 56, ΑΠ 1052/1981 ΠοινΧρον 1982 σελ. 379), ο δικαστικός επιμελητής (ΑΠ 124/1981 ΠοινΧρον 1981 σελ. 480, ΑΠ 800/1984 ΠοινΧρον 1985 σελ. 55), ενώ διοικητική αρχή θεωρείται παραδείγματος χάριν, ο υπουργός (ΑΠ 1406/1983 ΠοινΧρον 1984 σελ. 377), ο νομάρχης, ο δήμαρχος, η σύγκλητος και ο πρύτανης κάποιου Α.Ε.Ι, κλπ.²⁹, δηλαδή με λίγα λόγια, κρατικά όργανα, είτε μονοπρόσωπα είτε συλλογικά, τα οποία έχουν αποφασιστική αρμοδιότητα για την έκδοση εκτελεστών διοικητικών πράξεων, στα πλαίσια ακριβώς του νομικά προσδιορισμένου κύκλου ενεργειών τους ως κρατικών οργάνων.³⁰

Όταν η πολιτική αρχή, σύμφωνα με την έννοια που προσδιορίσαμε παραπάνω, έχει αρμοδιότητα να προσκαλέσει τη στρατιωτική (ή αστυνομική) δύναμη, ο διοικητής της τελευταίας, δεν επιτρέπεται να ελέγξει τη σκοπιμότητα της ζητούμενης ενέργειας. Το πότε όμως η αρχή, δικαιούται να ζητήσει τη εν λόγω συνδρομή, θα πρέπει να προσδιορίζεται ρητά στο νόμο. Μόνο τότε η πρόσκληση είναι νόμιμη, όταν δηλαδή συγκεκριμένες διατάξεις υποχρεώνουν το στρατιωτικό διοικητή (ή αστυνομικό υπάλληλο που ασκεί διοίκηση) να προβεί σε εκτέλεση της ζητούμενης από την πολιτική αρχή ενέργειας (υπηρεσίας). Αυτό συμβαίνει, για παράδειγμα, στα άρθρα 13, 336, 337 του ΚΠΔ, 929 παρ. 2, 930 παρ. 1 του ΚΠολΔ, 9 του Κώδικα Οργ. Δικαστηρίων (Ν.1756/88), ή 18 του Ν.1481/84. Η νομιμότητα κατά τα παραπάνω, της πρόσκλησης εκ μέρους της πολιτικής αρχής, αποτελεί στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος. Άλλα περαιτέρω στοιχεία της ουσιαστικής (εσωτερικής) ή τυπικής νομιμότητας της πρόσκλησης, που την καθιστούν για παράδειγμα άκυρη, ή αφορούν στην αντισυνταγματικότητα του σχετικού νόμου που ορίζει λ.χ. τις προϋποθέσεις ή τον τύπο της πρόσκλησης, δεν ανήκουν στην αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος,³¹ αλλά στα ειδικά στοιχεία του άδικου χαρακτήρα της πράξης.³²

²⁸ Δεν περιλαμβάνονται στην παραπάνω έννοια της «πολιτικής αρχής» οι στρατιωτικές ή αστυνομικές αρχές, οπότε σε μια τέτοια περίπτωση, θα πρόκειται για «ενδοϋπηρεσιακή απειθεία» με αποτέλεσμα να στοιχειοθετείται είτε διοικητικό άδικο (πειθαρχικό παράπτωμα) είτε θα συντρέχει περίπτωση εφαρμογής των σχετικών διατάξεων του ΣΠΚ, για το δράστη που φέρει στρατιωτική ιδιότητα. Βλ. και παραπάνω, υποσημείωση 6, για την εφαρμογή του άρθρου 53 ΣΠΚ (ανυπακοή).

²⁹ Βλ. αναλυτικότερα ως προς την έννοια της αρχής, *Μανωλεδάκη Ι.*, «Προσβολές κατά της πολιτειακής εξουσίας...», ο.π. σελ. 37 επ., με τις εκεί περαιτέρω νομολογιακές παραπομπές.

³⁰ Ως προς το ποιες πράξεις κρατικών οργάνων αποτελούν εκτελεστές διοικητικές πράξεις, βλ. *Τάχου Α.*, «Ελληνικό Διοικητικό Δίκαιο» 6^η έκδοση, εκδ. Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη 2000, σελ. 258.

³¹ Έτσι και *Μπιτζιλέκης*, «Τα υπηρεσιακά εγκλήματα...» ο.π. σελ.300.

³² Σε μια τέτοια διάκριση προβαίνει και ο *Μανωλεδάκης* (ο.π. σελ. 109), ως προς τα στοιχεία νομιμότητας που δεν ανήκουν στην αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος της απειθείας, αλλά στα ειδικά στοιχεία του άδικου χαρακτήρα της πράξης, με θετική διατύπωση εκφραζόμενα στη νομοτυπική περιγραφή του εγκλήματος αυτού, contra όμως η ΑΠ 1037/1986 ΠοινΧρον 1986, σελ. 917 επ., όπου δεν γίνεται διάκριση των στοιχείων της νομιμότητας και θεωρείται ότι σε κάθε περίπτωση όλα τα

3.2 Υποκειμενική υπόσταση του εγκλήματος

Η ανυποταξία σε πολιτική αρχή είναι έγκλημα δόλου. Ο νομοθέτης δεν ορίζει ρητά την υποκειμενική υπόσταση του εγκλήματος στη διατύπωση της διάταξης του άρθρου 260 ΠΚ, όπως συμβαίνει σε άλλα εγκλήματα κατά της υπηρεσίας,³³ όμως αυτή συνάγεται σύμφωνα με την επιταγή του άρθρου 26 παρ. 1 ΠΚ, αφού η πράξη αποτελεί πλημμέλημα (άρθρο 260 ΠΚ σε συνδυασμό με 18 εδ. β' ΠΚ). Αποκλείεται λοιπόν η πραγμάτωση του εγκλήματος αν η παράλειψη οφείλεται όχι σε δόλο, αλλά σε αμέλεια του δράστη³⁴. Αντίθετα, ενδεχόμενος δόλος αρκεί για την πραγμάτωση της υποκειμενικής υπόστασης του εγκλήματος³⁵.

Ειδικότερα ο δόλος θα πρέπει να περιλαμβάνει αφενός: α) γνώση του δράστη ότι ασκεί διοίκηση σε συγκεκριμένη στρατιωτική ή αστυνομική δύναμη, β) γνώση της νόμιμης πρόσκλησης της αρμόδιας πολιτικής αρχής με την οποία ζητείται η συνδρομή, γ) γνώση ότι παραλείπει να συγκεντρώσει και να χρησιμοποιήσει τη διοικούμενη από αυτήν δύναμη σύμφωνα με τις επιταγές της πολιτικής αρχής, δηλαδή περιλαμβάνει τη γνώση όλων των στοιχείων της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος όπως αυτά παραπάνω προσδιορίστηκαν, και αφετέρου, θέληση του δράστη να παραλείψει την οφειλόμενη ενέργεια, ενόψει της γνώσης των προαναφερόμενων στοιχείων. Ενδεχόμενη γνώση κάποιου από τα παραπάνω στοιχεία, είναι αρκετή για να θεμελιώσει τον ενδεχόμενο δόλο του υπαιτίου.

Η άγνοια, έστω και από αμέλεια, οποιουδήποτε από τα στοιχεία της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος (ότι ανατέθηκε, για παράδειγμα, στο δράστη η διοίκηση συγκεκριμένης ένοπλης ή αστυνομικής δύναμης, ή ότι υπάρχει νόμιμη πρόσκληση από αρμόδια πολιτική αρχή) θεμελιώνει *πραγματική πλάνη*, η οποία αποκλείει το δόλο και συνεπώς, την υπόσταση του εγκλήματος της ανυποταξίας. Έγκλημα δεν υπάρχει επίσης και στην περίπτωση της *αντίστροφης πραγματικής πλάνης*, όταν δηλαδή ο δράστης νόμιζε ότι είχε νόμιμη υποχρέωση συμμόρφωσης στην πρόσκληση, ενώ στην πραγματικότητα δεν υπήρχε τέτοια υποχρέωση (όταν, για παράδειγμα, είχε ανατεθεί σε άλλον και όχι στο δράστη η διοίκηση της δύναμης, αλλά εκείνος νόμιζε ότι ο ίδιος ήταν επικεφαλής), καθώς στην περίπτωση αυτή λείπει συγκεκριμένο στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος και συνεπώς δεν πραγματώνεται η πράξη κατά τα αντικειμενικά της στοιχεία, παρά μόνο στο μυαλό του δράστη. Η παραδοχή στην τελευταία αυτή περίπτωση ύπαρξης απρόσφορης απόπειρας, θα παραβίαζε τον κανόνα *nullum crimen, nulla poena sine lege*, και θα πρέπει συνεπώς να απορριφθεί, αφού θα τιμωρούσε με τον τρόπο αυτό το εγκληματικό φρόνημα και όχι την πράξη του

στοιχεία νομιμότητας (και η συνταγματικότητα της πρόσκλησης συνεπώς), ανήκουν στην αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος.

³³ Βλ. για παράδειγμα τη διατύπωση του άρθρου 242 ΠΚ «Υπάλληλος που στα καθήκοντά του ανάγεται η έκδοση ή η σύνταξη δημόσιων εγγράφων, αν σε τέτοια έγγραφα βεβαιώνει με πρόθεση...», ή του άρθρου 244 ΠΚ «Υπάλληλος που εν γνώσει του εισπράττει φόρους, δασμούς, τέλη ή άλλα φορολογήματα, δικαστικά ή οποιαδήποτε δικαιώματα που δεν οφείλονται...» ή αυτήν του άρθρου 259 ΠΚ «Υπάλληλος που με πρόθεση παραβαίνει τα καθήκοντα της υπηρεσίας του με σκοπό να προσπορίσει στον εαυτό του ή σε άλλον παράνομο όφελος...».

³⁴ Στην περίπτωση της από αμέλεια τέλεσης της πράξης (π.χ. βραδύτητα από επιπολαιότητα του διοικητή του τμήματος, σχετικά με την παροχή της ζητούμενης συνδρομής), θα πρόκειται για πειθαρχική παράβαση και επομένως θα συντρέχει περίπτωση πειθαρχικής τιμωρίας του υπαιτίου εκ μέρους του ιεραρχικά προϊσταμένου του. Έτσι και ο Μπουρόπουλος, ο.π. σελ. 390.

³⁵ Έτσι και ο Δέδες, ο.π. σελ. 144.

δράστη, δεχόμενη ύπαρξη εγκλήματος χωρίς να έχουν πραγματοποιηθεί όλα τα στοιχεία της αντικειμενικής του υπόστασης.³⁶

4. Ολοκληρωμένο έγκλημα, απόπειρα, συμμετοχή

Το έγκλημα της ανυποταξίας σε πολιτική αρχή θεωρείται τελειωμένο, όταν μετά από την πάροδο του προσδιορισμένου χρόνου ενεργείας, εάν έχει καθοριστεί τέτοιος, ή μετά από την πάροδο εύλογου χρονικού διαστήματος από την πρόσκληση της πολιτικής αρχής³⁷, υφίσταται αδράνεια του υπαιτίου και παράλειψη συγκέντρωσης και χρησιμοποίησης της ένοπλης ή αστυνομικής δύναμης που έχει στις διαταγές του. Η απόπειρα θεωρείται δυνατή σύμφωνα με τις γενικές διατάξεις περί απόπειρας (42 επ. ΠΚ).³⁸

Η απόπειρα αποτελεί, μια *φάση* στην όλη διαδρομή του εγκλήματος (*iter criminis*), ανάμεσα στις άλλες τρεις φάσεις της διαδρομής του, δηλαδή στην προπαρασκευή, η οποία προηγείται και στην τελείωση και ουσιαστική αποπεράτωση αυτού, οι οποίες ακολουθούν. Γίνεται όμως επίσης δεκτό ότι τα γνήσια εγκλήματα παραλείψεως είναι ανεπίδεκτα απόπειρας, αφού κατά τη λογική εξέλιξη των πραγμάτων, εάν περάσει το χρονικό σημείο που ορίζεται στο νόμο και δεν ενεργήσει ο δράστης το έγκλημα θεωρείται τελειωμένο, ενώ πριν περάσει το σημείο αυτό δεν μπορούμε να μιλάμε ακόμα για παράλειψη, επομένως δεν υπάρχει ακόμη τίποτε το ποινικά αξιόλογο. Κατά την έννοια αυτή θεωρείται ότι και το έγκλημα της απείθειας του άρθρου 169 ΠΚ, ως έγκλημα που συγκεντρώνει τα χαρακτηριστικά της γνήσιας παράλειψης και της τυπικότητας, δεν επιδέχεται απόπειρα, αφού δεν νοείται αρχή εκτέλεσης της άρνησης που απαιτείται για τη στοιχειοθέτησή του.³⁹ Κατά ποία έννοια μπορεί επομένως να γίνει δεκτό ότι το γνήσιας παράλειψης έγκλημα της ανυποταξίας σε πολιτική αρχή είναι δεκτικό απόπειρας;

Όροι συστατικοί της έννοιας της απόπειρας θεωρούνται οι εξής: **α.** πράξη που περιέχει αρχή εκτέλεσης του εγκλήματος, **β.** δόλος τέλεσης του εγκλήματος, **γ.** μη πλήρης πραγμάτωση της αντικειμενικής υπόστασης αυτού. Πότε θα θεωρηθεί λοιπόν ότι υπάρχει αρχή εκτέλεσης στο έγκλημα της ανυποταξίας σε πολιτική αρχή, από τη στιγμή που η πράξη συνίσταται ακριβώς στην αδράνεια του υπαιτίου ενόψει νόμιμης πρόσκλησης για ενέργεια εκ μέρους της αρχής; Το ζήτημα εδώ εστιάζεται στον παρακάτω προβληματισμό. Μετά την πάροδο του προσδιορισμένου χρόνου ενεργείας, εάν έχει καθοριστεί τέτοιος (ή μετά την πάροδο του «εκ των πραγμάτων»,

³⁶ Περίπτωση νομικής και όχι πραγματικής πλάνης θεμελιώνεται στην περίπτωση άγνοιας των στοιχείων της νομιμότητας της πρόσκλησης, τα οποία δεν εμπίπτουν στην αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος, αλλά στα ειδικά στοιχεία του άδικου χαρακτήρα της πράξης, οπότε στην περίπτωση αυτή αποκλείεται όχι ο δόλος, αλλά ο τελικός καταλογισμός της πράξης σε ενοχή του δράστη, εφόσον η πλάνη κριθεί συγγνωστή. Αντίθετα, εκείνοι που θεωρούν ότι κάθε στοιχείο της νομιμότητας υπάγεται στην αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος (βλ. παραπάνω υποσημ. 30), υποστηρίζουν ότι η άγνοια και σε αυτήν την περίπτωση θα θεμελιώνει πραγματική και όχι νομική πλάνη, ενώ εκείνοι που κρίνουν ότι το στοιχείο της «νομιμότητας» αποτελεί εξωτερικό όρο του αξιόποινου της συμπεριφοράς, θεωρούν ότι η γνώση ή η άγνοια σχετικά με αυτήν είναι νομικά αδιάφορη.

³⁷ Το χρονικό διάστημα για την ενέργεια της ζητούμενης πράξης συνδρομής προς την αρχή που απηύθυνε την πρόσκληση, μπορεί να προσδιορίζεται «εκ των πραγμάτων», δηλαδή από το είδος και τον χαρακτήρα της συνδρομής. Βλ. σχετικά, *Μπιτζιλέκη Ν.*, «Τα υπηρεσιακά εγκλήματα...» ο.π. σελ. 301.

³⁸ Έτσι ο *Δέδες*, ο.π. σελ. 144, χωρίς παραπέρα προβληματισμό ή αιτιολόγηση.

³⁹ Έτσι και ο *Μανωλεδάκης* (ο.π. σελ. 116), ο οποίος παραπέμπει σχετικά σε *Συμεωνίδου-Καστανίδου Ε.*, «Σκέψεις για την απόπειρα στα εγκλήματα παράλειψης», *ΕπιστΕπετΔΣΘ* 1984, σελ. 109 επ.

από το είδος και τον χαρακτήρα της συνδρομής, χρονικού διαστήματος), το έγκλημα θεωρείται τελειωμένο, πριν την πάροδο του χρόνου αυτού, δεν υπάρχει ακόμη έγκλημα, ούτε μπορούμε να μιλάμε για αρχή εκτέλεσης του εγκλήματος, αφού ανά πάσα στιγμή πριν από την πάροδο του εν λόγω χρονικού διαστήματος, είναι δυνατή η δραστηριοποίηση του δράστη και η παροχή, από την (ένοπλη ή αστυνομική) ομάδα που αυτός διοικεί, της ζητούμενης συνδρομής προς την αρχή⁴⁰. Έχει βέβαια υποστηριχθεί ότι από τη στιγμή κατά την οποία στο άρθρο 260 ΠΚ τυποποιούνται δύο παραλείψεις (παράλειψη συγκέντρωσης και παράλειψη χρησιμοποίησης της δύναμης), οι οποίες θα πρέπει μάλιστα να συντρέχουν σωρευτικά προκειμένου να ολοκληρωθεί το έγκλημα, εάν ο δράστης παραλείψει να χρησιμοποιήσει τη δύναμη, την οποία όμως είχε νωρίτερα συγκεντρώσει (εκπληρώνοντας δηλαδή τη μία από τις υποχρεώσεις του), τότε δεν μπορούμε να μιλάμε για ολοκληρωμένο έγκλημα, αλλά για μερική μόνο πραγμάτωσή του και άρα για απόπειρα αυτού⁴¹. Έχει επίσης υποστηριχθεί η δυνατότητα απόπειρας στην αντίστροφη περίπτωση, παράλειψης δηλαδή συγκέντρωσης της δύναμης, αλλά χρησιμοποίησής της τελικά σύμφωνα με την πρόσκληση της αρμόδιας αρχής, οπότε και πάλι θεωρείται ότι ο δράστης εκπλήρωσε τη μια μόνο από τις κατά νόμον υποχρεώσεις του (χρησιμοποίηση της δύναμης), αλλά όχι και της άλλης (συγκέντρωση αυτής), οι οποίες σωρευτικά θα πρέπει να συντρέχουν ώστε να υπάρχει ολοκληρωμένο έγκλημα⁴².

Όσο και αν οι παραπάνω απόψεις βρίσκουν νομικό και λογικό έρεισμα, αφού πέρα από το γεγονός της μη χρησιμοποίησης της δύναμης –η οποία βέβαια θεωρείται ότι εκφράζει τελικά και την ουσία της απαξίας της εγκληματικής αυτής συμπεριφοράς– δεν θα πρέπει να αγνοείται και το γεγονός ότι ο νομοθέτης αναφερόμενος και στην παράλειψη συγκέντρωσης, βλέπει σε αυτήν ένα «επικίνδυνο προστάδιο αδρανοποίησης του κατασταλτικού μηχανισμού»⁴³ του κράτους, όσο λοιπόν και αν οι απόψεις αυτές εκφράζουν έναν γόνιμο θεωρητικό προβληματισμό γύρω από το θέμα, δεν μπορούν να γίνουν δεκτές, ειδικά από τον εφαρμοστή του δικαίου. Και εξηγούμαι: Μιλήσαμε για δύο υποθετικές περιπτώσεις. Σύμφωνα με την πρώτη, ο δράστης συγκεντρώνει την υπ' αυτόν δύναμη, παραλείπει όμως να τη χρησιμοποιήσει στη συνέχεια. Σύμφωνα με τη δεύτερη, ο δράστης δεν συγκεντρώνει μεν τη δύναμη στο χρόνο που όφειλε να το πράξει, τη χρησιμοποιεί όμως τελικά εκπληρώνοντας την οφειλόμενη ενέργειά του.⁴⁴ Στην πρώτη περίπτωση, δεν υπάρχει

⁴⁰ Έτσι και ο Σπινέλλης, «Εγκλήματα σχετικά με την υπηρεσία...», ο.π. σελ. 102, ο οποίος όμως δέχεται τελικά τη δυνατότητα απρόσφορης απόπειρας (εάν ο δράστης θεωρούσε ότι υπήρχε νόμιμη πρόσκληση της αρχής –ενώ κάτι τέτοιο δεν συνέβαινε– και παρόλα αυτά δεν συγκέντρωσε ούτε χρησιμοποίησε την υπ' αυτόν δύναμη μέχρι που πέρασε το –υποτιθέμενο– τελευταίο χρονικό σημείο που όφειλε να το πράξει. Βέβαια σε μια τέτοια περίπτωση, δεν υφίσταται στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος και επομένως ούτε έγκλημα. Η τιμωρία επομένως θα στρεφόταν προς το «εγκληματικό φρόνημα» και όχι την «πράξη» του δράστη και έτσι θα πρέπει μια τέτοια περίπτωση να αποκλειστεί.

⁴¹ Βλ. σχετικά, Μπιτζιλέκη Ν., «Τα υπηρεσιακά εγκλήματα...», ο.π. σελ. 302.

⁴² Βλ. για την άποψη αυτή, Συμεωνίδου-Καστανίδου Ε., «Σκέψεις για την απόπειρα στα εγκλήματα παράλειψης», ΕπιστΕπετΔΣΘ 1984, σελ. 118.

⁴³ Έτσι ο Μπιτζιλέκης, ο.π. σελ. 302, υποσημ. 12.

⁴⁴ Ειδικά αυτή η δεύτερη περίπτωση, θεωρείται σχεδόν αδύνατο να υπάρξει σε πρακτικό επίπεδο, ειδικά από εκείνους που γνωρίζουν τον ιεραρχικό τρόπο λειτουργίας τόσο των ένοπλων όσο και των αστυνομικών δυνάμεων. Αν δηλαδή ο δράστης, ως επικεφαλής, δεν φροντίζει για τη συγκέντρωση της υπ' αυτόν δύναμης, πώς αυτή θα συγκεντρωθεί ώστε να χρησιμοποιηθεί τελικά (από το ίδιο); Μόνη της, (με συνεννόηση μεταξύ των μελών της); Τυχαία; Μετά από διαταγή άλλου στρατιωτικού ή αστυνομικού υπαλλήλου; Ακόμη όμως και αν αυτό έτσι συμβεί, πώς συνέπεσαν τελικά ο δράστης και

χρησιμοποίηση της δύναμης, η οποία αποτελεί και το κεντρικό σημείο, την ουσία της απαξίας της συμπεριφοράς. Ακόμη λοιπόν και αν ο δράστης συγκέντρωσε, σε ένα πρώτο στάδιο, τη δύναμη που έχει στις διαταγές του, μη χρησιμοποιώντας την όμως περαιτέρω για το σκοπό που του ζητήθηκε, προσβάλλει τελικά το προστατευόμενο έννομο αγαθό της πολιτειακής εξουσίας, όπως αυτό παραπάνω προσδιορίστηκε. Άλλωστε ως παράλειψη χρησιμοποίησης, θεωρείται και η μη προσηκόντως και σύμφωνα με τις οδηγίες της αρχής χρησιμοποίηση της δύναμης ακόμη και αν αυτή βρίσκεται και ενεργοποιείται στο σημείο που της ζητήθηκε. Οπότε σε αυτήν την περίπτωση θα πρέπει να θεωρηθεί τελειωμένο το έγκλημα και όχι ευρισκόμενο σε στάδιο απόπειρας.⁴⁵ Αντίθετη περίπτωση, έστω και θεωρητικώς καλά τεκμηριωμένη, θα είχε στην πράξη το εξής παράδοξο αποτέλεσμα. Να τιμωρείται με μειωμένη ποινή, σύμφωνα με τα άρθρα 42 παρ. 1 και 83 ΠΚ, ο «πονηρός» στρατιωτικός ο οποίος συγκεντρώνει μεν τη δύναμη που έχει στις διαταγές του και με διάφορες προφάσεις δεν τη χρησιμοποιεί τελικά προσηκόντως, ενώ θα έπρεπε σύμφωνα με την κοινωνικοηθική απαξία της συμπεριφοράς του να του επιβληθεί πλήρης ποινή, όπως δηλαδή θα συμβεί και για τον δράστη που ούτε συγκεντρώνει, ούτε χρησιμοποιεί τη δύναμη, την οποία εν προκειμένω διοικεί.

Στη δεύτερη περίπτωση, ο δράστης δεν συγκεντρώνει μεν τη δύναμη στο χρόνο που όφειλε να το πράξει, τη χρησιμοποιεί όμως τελικά εκπληρώνοντας την οφειλόμενη ενέργειά του. Εδώ, όσο και αν πρόκειται καθαρά για μία υπόθεση εργασίας, ο δράστης χρησιμοποιεί τελικά τη δύναμη που έχει στις διαταγές του και επομένως η εμπιστοσύνη των πολιτών στη δύναμη επιβολής της κρατικής εξουσίας, αλλά και η πολιτειακή εξουσία γενικότερα ως το προστατευόμενο έννομο αγαθό, δεν προσβάλλονται τελικά από την υπό κρίσιν συμπεριφορά. Στην περίπτωση αυτή δεν μπορούμε λοιπόν να μιλάμε καν για απόπειρα, αφού πρόκειται κατά τη γνώμη μας για μια μη ποινικά κολάσιμη πράξη. Ο δράστης δηλαδή της συμπεριφοράς, μη συγκεντρώνοντας τη δύναμη που διοικεί, αλλά χρησιμοποιώντας την τελικά, διαπράττει πειθαρχική παράβαση και γι' αυτήν μπορεί να τιμωρηθεί πειθαρχικά από τον ιεραρχικά προϊστάμενό του. Τέλος, για το ζήτημα της συμμετοχής στο έγκλημα του τρίτου (extraneus) -όπως, παραδείγματος χάριν, κάποιου (υπαλλήλου ή μη), ο οποίος πείθει τον στρατιωτικό διοικητή (ή τον αστυνομικό υπάλληλο που ασκεί διοίκηση) να μη δραστηριοποιηθεί όπως έχει υποχρέωση, σύμφωνα με την πρόσκληση της αρμόδιας πολιτικής αρχής- θα πρέπει να πούμε ότι η συμμετοχή αυτή θεωρείται ως συμμετοχή στο γενικό έγκλημα της απείθειας του άρθρου 169 ΠΚ, σύμφωνα με τον κανόνα της παραγράφου 2 του άρθρου 49 ΠΚ.⁴⁶ Ο τρίτος, επομένως, γίνεται δεκτό⁴⁷ ότι θα κριθεί για απείθεια, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 169 ΠΚ.

η μη συγκεντρωμένη από αυτόν δύναμη, στο σημείο της οφειλόμενης ενέργειας ώστε αυτός «τελικά να τη χρησιμοποιήσει»;

⁴⁵ Έτσι και το προαναφερόμενο Βουλ. Διαρκ. Στρ. Αερ. Αθ 281/1990 (Υπεράσπιση 1991, σελ. 698), το οποίο ορθά έκρινε ότι συνέτρεχε περίπτωση ολοκληρωμένου εγκλήματος, παρά το γεγονός ότι ο δράστης είχε συγκεντρώσει κατά τον προσδιορισθέντα χρόνο την υπ' αυτόν δύναμη, την είχε θέσει στη διάθεση της αρχής (Δασολόγο), αλλά δεν την οδήγησε κοντά στο σημείο που του υποδείχθηκε προκειμένου να συνδράμει στην κατάσβεση της φωτιάς.

⁴⁶ «Οι ιδιαίτερες ιδιότητες ή σχέσεις ή άλλες περιστάσεις που επιτείνουν, μειώνουν ή αποκλείουν την ποινή, λαμβάνονται υπόψη μόνο για εκείνον το συμμετοχο στον οποίο υπάρχουν».

⁴⁷ Βλ. σχετικά, Μπιτζιλέκη Ν., «Τα υπηρεσιακά εγκλήματα...», ο.π. σελ. 303.